

وَعَنْ حَابِّرِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: إِنَّا كُنَّا يَوْمَ الْخَنْدَقِ لَحْفِرُ، فَعَرَضْتُ كُدْيَةً شَدِيدَةً، فَجَاهُوا النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالُوا: هَذِهِ كُدْيَةٌ عَرَضْتُ فِي الْخَنْدَقِ، فَقَالَ: «أَنَا نَازِلٌ» ثُمَّ قَامَ وَبَطْنُهُ مَعْصُوبٌ، وَلِبِشْنَا ثَلَاثَةً أَيَّامٍ لَا نَدُوقُ ذَوَافًا، فَأَخَذَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمِعْوَلَ، فَضَرَبَ فَعَادَ كَثِيرًا أَهْيَالَ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ؛ ائْدَنْ لِي إِلَى الْبَيْتِ، فَقُلْتُ لِأَمْرَأِي: رَأَيْتُ بِالنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ شَيْئًا مَا فِي ذَلِكَ صَبَرْ فَعِنْدَكِ شَيْءٌ؟ فَقَالَتْ: عِنْدِي شَعِيرٌ وَعَنَاقٌ، فَذَبَحْتُ الْعَنَاقَ وَطَحَنْتُ الشَّعِيرَ، حَتَّى جَعَلْنَا الْلَّحْمَ فِي الْبُرْمَةِ، ثُمَّ جَهْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالْعَجِينَ قَدِ انْكَسَرَ، وَالْبُرْمَةُ بَيْنَ الْأَثَافِيَ قَدْ كَادَتْ تُنْضِجُ، فَقُلْتُ: طَعِيمٌ لِي، فَقُلْمَ أَنْتَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَرَجُلٌ أَوْ رَجُلَانِ، قَالَ: «كَمْ هُوَ؟ فَلَكَرْتُ لَهُ، فَقَالَ: «كَثِيرٌ طَيْبٌ، قُلْ لَهَا: لَا تُنْبِعِ الْبُرْمَةَ، وَلَا الْحُبْزَرَ مِنَ التَّنُورِ حَتَّى آتِي» فَقَالَ: «قُومُوا»، فَقَامَ الْمُهَاجِرُونَ وَالْأَنْصَارُ، فَدَخَلْتُ عَلَيْهَا فَقُلْتُ: وَيْحَكِ!! جَاءَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالْمُهَاجِرُونَ وَالْأَنْصَارُ وَمَنْ مَعَهُمْ! فَقَالَتْ: هَلْ سَأَلَكَ؟ فَقُلْتُ: نَعَمْ، قَالَ: «اذْهُلُوا وَلَا تَضَاعِطُوا» فَجَعَلَ يَكْسِرُ الْحُبْزَرَ، وَيَجْعَلُ عَلَيْهِ الْلَّحْمَ، وَيُنْخِمُ الْبُرْمَةَ وَالْتَّنُورَ إِذَا أَخَذَ مِنْهُ، وَيُقْرِبُ إِلَيْ أَصْحَابِهِ ثُمَّ يَنْبُغِي، فَلَمْ يَرِلْ يَكْسِرُ وَيَعْرِفُ حَتَّى شَبِيعُوا، وَبَقَيَ مِنْهُ، فَقَالَ: «كُلُّي هَذَا وَأَهْدِي؛ فَإِنَّ النَّاسَ أَصَابَهُمْ مَجَاعَةً». متفقٌ عَلَيْهِ [خ 4101، م 2039].

وَفِي رِوَايَةٍ: قَالَ حَابِّرٌ: لَمَّا حُفِرَ الْخَنْدَقُ رَأَيْتُ بِالنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَمَصًا، فَانْكَفَاثٌ إِلَيْ أَمْرَأِي فَقُلْتُ: هَلْ عِنْدَكِ شَيْءٌ؟ فَإِنِّي رَأَيْتُ بِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَمَصًا شَدِيدًا، فَأَخْرَجْتُ إِلَيْ چَرَابًا فِيهِ صَاعٌ مِنْ شَعِيرٍ، وَلَنَا بُهْيَمَةٌ دَاجِنٌ، فَذَبَحْتُهَا، وَطَحَنْتُ، فَقَرَعْتُ إِلَيْ فَرَاغِي، وَقَطَعْتُهَا بِبُرْمَتِهَا، ثُمَّ وَلَيْثٌ إِلَيْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَتْ: لَا تَفْضَحْنِي بِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

وَسَلَّمَ وَمِنْ مَعْهُ، فَجِئْتُهُ فَسَارَرْتُهُ فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ؛ ذَبَحْنَا بُهْيَمَةً لَنَا، وَطَحَنْتُ صَاعًا مِنْ شَعِيرٍ، فَتَعَالَ أَنْتَ وَنَفَرْ مَعَكَ، فَصَاحَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ: «يَا أَهْلَ الْخَنْدَقِ؛ إِنَّ جَابِرًا قَدْ صَنَعَ سُورًا فَحَيَّهَا لَا بِكُمْ» فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا تَنْزِلْنَ بِرُمَتَكُمْ، وَلَا تَحْبِزْنَ عَجِينَكُمْ حَتَّى أَجِيءَ» فَجِئْتُ، وَجَاءَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُقْدُمُ النَّاسَ، حَتَّى جِئْتُ امْرَأِي، فَقَالَتْ: بِكَ وَبِكَ!! فَقُلْتُ: قَدْ فَعَلْتُ الَّذِي قُلْتِ.

فَأَحْرَجْتُ عَجِينَنَا، فَبَسَقَ فِيهِ وَبَارَكَ، ثُمَّ عَمَدَ إِلَى بِرُمَتِنَا فَبَصَقَ وَبَارَكَ، ثُمَّ قَالَ: «اذْعِي حَابِنَةً فَلْتُحِبِّرْ مَعَكِ، وَاقْدِحِي مِنْ بِرُمَتِكُمْ وَلَا تَنْزِلُوهَا» وَهُمْ أَلْفُ، فَأَقْسِمُ بِاللَّهِ؛ لَا كُلُوا حَتَّى تُكُوْهُ وَانْخَرُفُوا، وَإِنَّ بِرُمَتَنَا لَتَغِطُّ كَمَا هِيَ، وَإِنَّ عَجِينَنَا لَيُحِبِّرْ كَمَا هُوَ. [خ 4102].

قُولُهُ: «عَرَضَتْ كُدْيَةً» بِضمِ الْكَافِ وَإِسْكَانِ الدَّالِ، وَبِالْيَاءِ الْمُثَنَّاءِ تَحْتُ، وَهِيَ: قِطْعَةُ غَلِظَةٌ صُلْبَةٌ مِنَ الْأَرْضِ لَا تَعْمَلُ فِيهَا الْقَاسُ. وَ«الْكَثِيبُ»: أَصْلُهُ تَلُّ الرَّمْلِ، وَالْمُرَادُ هُنَا: صَارَتْ ثُرَابًا نَاعِمًا، وَهُوَ مَعْنَى «أَهْيَل». وَ«الْأَثَاثِيُّ»: الْأَحْجَارُ الَّتِي تَكُونُ عَلَيْهَا الْقِدْرُ. وَ«تَضَاغَطُوا»: تَرَاحَمُوا.

وَ«الْمَجَاعَةُ»: الْجُوعُ، وَهُوَ بِفتحِ الْمِيمِ، وَ«الْخَمْصُ»: بِفتحِ الْخَاءِ الْمُعْجَمَةِ وَالْمِيمِ: الْجُوعُ، وَ«الْكَفَأُتُّ»: انْكَلَبْتُ وَرَجَعْتُ. وَ«الْبُهِيمَةُ» بِضمِ الْبَاءِ: تَصْغِيرٌ بِهِمَةٍ، وَهِيَ: الْعَنَاقُ؛ بِفتحِ الْعَيْنِ. وَ«الْدَّاجِنُ»: هِيَ الَّتِي أَلْفَتِ الْبَيْتَ: وَ«السُّورُ» الطَّعَامُ الَّذِي يُدْعَى النَّاسُ إِلَيْهِ، وَهُوَ بِالْفَارِسِيَّةِ. وَ«حَيَّهَلَا» أَيْ تَعَالَوا.

وَقُولُهَا «بِكَ وَبِكَ» أَيْ: خَاصَمَتْهُ وَسَبَبَتْهُ؛ لَأَنَّهَا اعْتَقَدَتْ أَنَّ الَّذِي عِنْدَهُمْ لَا يَكْفِيهِمْ، فَاسْتَحْيَتْ، وَحَفِيَ عَلَيْهَا مَا أَكْرَمَ اللَّهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى بِهِ نِيَّةُ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - مِنْ هَذِهِ الْمُعْجَرَةِ الظَّاهِرَةِ وَالآيَةِ الْبَاهِرَةِ.

«بَسَقٌ» أَيْ: بَصَقَ، وَيُقَالُ أَيْضًا: بَرَقٌ؛ ثَلَاثٌ لُغَاتٍ. وَ«عَمَدٌ» بِفَتْحِ الْمِيمِ؛ أَيْ: قَصَدَ.
وَ«أَفْدَحِي» أَيْ: اغْرِي؛ وَالْمِفْدَحَةُ: الْمِغْرَفَةُ. وَ«تَغْطِي» أَيْ: لِغَلَيَانَاهَا صَوْتٌ، وَاللَّهُ أَعْلَمُ.

Жобир розияллоху анхудан ривоят қилинади:

«Биз Хандақ куни чуқур қазиётган эдик, қаттиқ ер чиқиб қолди. Шунда Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг олдилариға келиб: «Хандақда мана бундай қаттиқ ер чиқиб қолди», дейишиди. У зот: «Мен ўзим тушаман», дедилар-да, ўринларидан турдилар. Қоринлариға тош боғланган эди. Уч кундан бери туз тотмаган эдик. Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам чўкични олиб, бир зарб урдилар. Шунда у қум бўлиб сочилиб [ёки уқаланиб] кетди. Мен: «Эй Аллоҳнинг Расули! Уйга (бориб келишга) изн берсангиз», дедим. Кейин аёлимга: «Набий соллаллоҳу алайҳи васалламда бир ҳолни кўрдим, бунга тоқат қилиб бўлмайди. Бирор нарсанг борми?» дедим. У: «Озгина арпа, битта улоқча бор», деди. Мен улоқчани сўйдим, у эса арпани туйди. Гўштни тошқозонга солдик. Кейин Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ҳузурларига келдим. Ҳамир кўпчиб, қозон эса ўчоққа осилган, овқат пишиб қолай деган эди. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга: «Озгина таомим бор эди, ўзингиз билан бир-икки кишини олиб юринг, эй Аллоҳнинг Расули», дедим. «У ўзи қанча?» деган эдилар, мен айтдим. У зот: «Кўп ва хўп экан. Аёлингга айт, мен боргунимча тошқозонни (ўчоқдан), нонни тандирдан олмай турсин», дедилар. Кейин «Туринглар!» дедилар. Муҳожиру ансорлар туриб, юришиди».

У (Жобир) аёлининг олдига кириб, «Шўринг қуриди! Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам муҳожирлар, ансорлар ва улар билан бирга бўлганларни бошлаб келдилар», дебди. (Аёли) «У зот сендан (овқатнинг қанчалигини) сўрадиларми?» дебди. «Ҳа», дебди. У зот: «Киринглар, факат жуда тиқилишиб кетманглар», дебдилар. Кейин нонни синдириб, унга гўшт тера бошлабдилар. Тошқозонни ҳам, тандирни ҳам улардан нарса олаётганда ёпиб қўяр, уни асҳобларига узатиб, сўнг яна (нон-гўшт) олар эдилар. У зот нонни синдириб, (гўштни) олиб қўяверибдилар, нихоят, улар тўйиб, ортиб ҳам қолибди. У зот (аёлга): «Мана бу овқатни ўзинг ҳам егин, ҳадя ҳам қилгин, чунки одамлар оч», дебдилар».

Муттафақун алайҳ.

Бошқа ривоятда: «Жобир ибн Абдуллоҳ розияллоху анхумонинг шундай деганини эшитганман: «Хандақ қазилаётган пайт эди, Набий соллаллоҳу алайҳи васалламнинг қаттиқ оч эканларини сездим. Аёлимнинг олдига қайтиб бориб: «Бирор ниманг борми? Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг қаттиқ оч эканларини сездим», дедим. У менга халтада бир соъ арпа олиб чиқди. Уйда бир қўзичноғимиз бор эди, мен ўшани сўйдим, у

ҳам арпани янчиб бўлди. Мен уни (гўштни) майдалаб, тошқозонига солиб бериб, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ҳузурларига кетаётган эдим, «Яна Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам ва у зотнинг ёнидагиларнинг олдида мени хижолат қилиб қўйманг-а!» деди. Мен у зотнинг ёnlарига бориб: «Эй Аллоҳнинг Расули, қўзичофимизни сўйдик, бисотимиздаги бир соъ арпани янчдик. Ўзингиз билан бир неча кишини олиб чиқинг», деб пичирладим. Шунда Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам: «Эй хандак аҳли! Жобир дастурхон ёзибди. Қани, бўлинглар!!!» дедилар. Кейин Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам (менга): «Мен боргунча қозонингизни зинҳор туширманглар, хамирингизни ҳам нон қилмай туринглар», дедилар.

Мен келдим. Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам ҳам одамларнинг олдида келдилар. Келишим билан хотиним: «У бўлгур, бу бўлгур!» деди. Мен: «Айтганингдай қилдим», дедим. (Аёлим) у зотга хамирни олиб чиқди. У зот унга туфлаб қўйдилар ва барака тиладилар. Кейин тошқозонимизга бориб, туфлаб қўйдилар ва барака тиладилар. Сўнг: «Бир новвой аёлни чақир, мен билан нон ясасин. Қозонингиздан сузавер, лекин уни туширманглар», дедилар. Келганлар мингтacha эди. Аллоҳ ила қасам ичаманки, (овқатни) ейишди, ҳатто ортиб ҳам қолди. Сўнг қайтиб кетишди. Тошқозонимиз эса ҳамон қайнаб-тошар, хамиримиздан боягидек нон ясалар эди».

Манба: hadis.islom.uz

